Tot aan de machtsovername door de Fransen, eerst als bezettende macht daarna (vanaf 1795) als directe staatsbestuurders, ging het dagelijks leven in Lichtervelde zijn gewone gezapige gang. Pastoor de Ruescas zong er mis, lof en vespers, baljuw Jan Frans De-meulenaere hield orde op zaken in de gemeente en griffier Van Baren pende nauwgezet alles neer wat belangrijk was inzake het bestuur van gemeente, parochie en zelfs van de schuttersgilde. De gildenbroeders van Sint-Sebastiaen hielden jaarlijks hun koningsschie-ting (met teerfeest) en de plaatselijke rederijkerskring-toneelmaatschappij, repeteerde en speelde ieder jaar een nieuw stuk.

Met de komst van de Fransen zou het gezapige dorpsleven op korte tijd ingrijpend veran-deren. In de ogen van het plaatselijk bestuur en van de modale Lichterveldenaar waren de voornaamste kenmerken van de nieuwe heersers: centralisatie van bestuur en een overdreven controle.

Medewerker Frans Vanzieleghem ging grasduinen in de correspondentie tussen het plaat-selijk bestuur te Lichtervelde en hun directe oversten te Brugge. Wat aan het licht kwam, geeft een beter beeld van het reilen en zeilen van onze gemeente en haar inwoners in die bewogen periode.

Heemkundige kring Karel Van de Poele

"Songeons que la Belgique actuelle prit corps avec l'Empire de Napoléon et trouva, dans ce rude berceau, le don de l'énergie qui, de bonne heure, lui permit de secouer la tutelle hollandaise pour devenir la plus libre des nations."

Uit "Figures et Sites de Belgique" door Fierens-Gevaert (verschenen in 1907).

Heemkundige Kring Emiel Van de Poele

Lichterveldse “citoyens” en hun relaties met de Franse administratie 1794-1814

Frans Vanzieleghem

De **centralisatie** door de Franse overheid gedurende de jaren 1794-1814, was revolutionair. Men maakte bewust schoon schip met een “verafschuwd” verleden. Door de gelijkheid van de burgers te proclameren, stelden de patriotten een systematische uniformisering in, die als een wegenwals privileges, tradities en particulariteiten zou verpletteren.

De meedogenloze oorlogen waar geen einde aan kwam, verplichtten de Fransen bovendien op verschillende fronten te vechten, zowel in binnen- als in buitenland. Dit rechtvaardigde dwingende maatregelen ten bate van het algemeen nut. In deze context was **centralisatie** onontbeerlijk geworden voor mobilisatie en inning van belastingen. De **centralisatie** werd tegelijk een onderdrukkingsmiddel. In de praktijk betekende dit dat het hogere gezag alles inspecteerde en bemoeiziek op alle niveaus tussenkwam.

Men hield zich bezig met overdreven controle. Om de talloze verzoekschriften en vragenlijsten van de diverse ministeries te beantwoorden, hebben prefecturen tonnen paperassen opgestapeld. Ze eisten om over alles geïnformeerd te worden: over belastingen, vaccinatiecampagnes, het aantal straten en de huisnummers, zelfs over kerkelijke diensten, toneelopvoeringen, en wat al niet.

Bij het raadplegen van de vele administratieve richtlijnen en brieven van het centraal bestuur dat voor Lichtervelde in Brugge zetelde, stootten we op enkele anekdoten die wij het publiceren waard achtten.

Heemkundige kring Karel Van de Poele

1 Belastingrol legt nieuwe wijken en secties vast

Uit de **“Rôle provisoire de la contribution personelle et mobiliaire de l'an VII de la commune de Lichtervelde”** of *"Rolle provisoire der personneele mobiliare en somptuaire contributie voor het jaar seven (1798-1799) van de Fransche republique voor de commune van Lichtervelde canton Thourout departement van de Leye geformert door den agent municipal der zelve commune in gevolge het besluyt van de centrale administratie van het gezeyde departement van date de somme van 4966 livres tournois*[1]*"*

Lichtervelde werd voor het innen van grondbelasting in het begin van de Franse periode onderverdeeld in secties. In de belastingrollen van het jaar IX (1800-1801) troffen we 14 secties aan, die echter bij gebrek aan kaart niet exact konden gelokaliseerd worden. Sommige sectienamen zijn nu nog bekend, andere zijn verdwenen.

Hieronder volgt het lijstje van de 14 Lichterveldse secties met hun oppervlakte (nog steeds uitgedrukt in gemeten, lijnen en roeden).

1.	Vrijheid	283	0	75
2.	Rijke	257	0	95

[1] Na de Franse revolutie is een Belgische frank of Franse frank 1 pond of livre tournois gelijk aan 4,5 gram zilver.

3.	Groenendael	341	0	21
4.	Koornbloem	1051	1	28
5.	Gelijkheyd	299	1	48
6.	Baensectie	726	0	75
7.	Schuddebeurs	478	0	99
8.	Conijnhol	255	2	78
9.	Maegdesectie	215	2	5
10.	Eeckenbusch	362	1	26
11.	Beershaege	361	2	33
12.	De Dassen	266	0	3
13.	De Molen	245	1	97
14.	De Velden	578	0	54

Dit maakt een totaal van 5722 gemeten, 2 lijnen en 37 roeden. Omgerekend op basis van 1 gemet = 0,442368 ha[2] betekent dit dat Lichtervelde in die tijd ongeveer 2532 ha groot was. Een gering verschil dus met de thans bekende 2592 ha.

De belastingrollen van het nieuwe kadaster waren in wezen niets anders dan een voortzetting van het *"Heerelijcken Rente-boek der Heerelijckhede baronnie ende prochie van Lichtervelde"*. De feodale grondlasten[3] hierin opgenomen, waren echter veel complexer dan deze die de Franse administratie wilde toepassen.

Na deze eerste verdeling in secties in het jaar VII wordt in het jaar XIII op de 25ste pluviôse (14/02/1805) een proces-verbaal opgemaakt van het Lichtervelds grondgebied. Aan de hand van deze vaststelling wordt de gemeente in vijf vaste secties verdeeld, gaande van A tot E, secties die ook vandaag door het kadaster gebruikt worden. De secties kregen als dusdanig geen naam mee.

"Een proces-verbaal der verdeeling van het grondgebied der Gemeente Lichtervelde in sectien", opgemaakt in 1824, tijdens de Hollandse periode, verdeelt de gemeente in 6 secties gaande van A tot F, met volgende namen: **het Veldt, de Beerschaege, Groenendael, het Slunsje, de Kruiskalsyde** en **de Kerke.** Ook op vandaag bestaan er in Lichtervelde nog 6 secties.

Heemkundige Kring Karel Van de Poele

---

[2] Dit is de gangbare omrekeningsbasis voor het Brugse Vrije, zie hierover ook J. FERYN in JB 1994.

[3] De heerlijkheid Lichtervelde had de macht in handen over een gebied van ongeveer 5000 hectare. Hiervan lag het grootste deel op het grondgebied van de huidige gemeente, maar een niet onbelangrijk gedeelte lag versnipperd in nabuurgemeenten en soms tot in verre uithoeken van het graafschap Vlaanderen. Andersom lagen er ook op het grondgebied van het huidige Lichtervelde bepaalde enclaves die onder een andere heerlijkheid ressorteerden, en waar bijvoorbeeld het graafschap van Iseghem of het land van Wynendaele hun eigen belastingen inden. Met deze hopeloze versnippering maakte de Franse administratie komaf door te stellen dat voortaan de gemeentegrenzen zouden samenvallen met de parochiegrenzen zoals vastgesteld door de kerkelijke administratie.

2 In welke straat en op welk nummer woont gij en waar gaat ge naartoe?

Het innen van de belastingen en de conscriptie (om soldaten in te lijven) waren twee belangrijke altijd terugkerende gebeurtenissen in de gemeente. Om de zaken vlot te laten verlopen was het natuurlijk van belang te weten wie waar woonde. Straatnamen bestonden al wel maar nog vrij onduidelijk. Huisnummers waren er in geen geval. Ook hier stelde de Franse administratie orde op zaken en maande de gemeentelijke overheid aan nummers op de huizen te schilderen.

Zo krijgt de gemeente in maart van 1807 een missive waarin haar wordt gevraagd de straten en pleinen met zorg aan te duiden, *"en français, et aussi en flamand si vous vous proposez de l'y ajouter"*. Maar verfransing van de administratie was voor de burgers van het Vlaamse land een ernstig probleem.

Nog dezelfde maand ontvangt de *"maire de la commune de Lichtervelde"* een brief om de huizen te laten nummeren.

Op 15/05/1807 ontvangt de gemeente een nieuw schrijven met de verwittiging dat zij het bestuur in Brugge nog niets hebben laten weten omtrent het voorstel voor de namen van de straten, de grootte van de borden en nummers van de huizen.

De gemeente deed haar werk naar eigen goeddunken, maar een brief van 06/06/1807 merkt het volgende op:

*Ge moet de huizen niet nummeren van **1 tot 873**, het totaal van de woningen in de gemeente. Maar elke straat bevat het aantal nummers van het aantal huizen te beginnen met één, een volgende straat begint weer met één tot het aantal huizen die in de straat staan. Het huisnummer moet zich links van de deur bevinden.*

De brieven bevatten duidelijke richtlijnen omtrent de grootte, de kleur, het plaatsen van de borden, enzomeer.

Heemkundige kring Karel Van de Poele

2.1 Le cheval volant

Een brief gedateerd 30/06/1807 maant de gemeente aan om bij **Jean Kesteloot** het opschrift van zijn estaminet **"In het Vliegend Paard"** te verwijderen en er een uithangbord in het Frans te plaatsen, met de duidelijke verplichting zijn Vlaams opschrift te vernietigen:

…si cet individu continue à refuser de retirer son enseigne en idiome flamand, vous donnerez aux gardes champêtres que vous ferez si vous le croyez nécessaire, accompagner de deux gendarmes de la plus prochaine résidence, l'ordre d'enlever cette enseigne et de la briser… Vous devez vous borner à ce que toutes celles en idiome flamand disparaissent dans votre commune.

Het moet Jean Kesteloot slecht bekomen zijn. Hij weigerde zijn uithangbord te veranderen en tevens de kosten te betalen voor het nummeren van zijn huis. Zijn estaminet werd - ook nog voor andere redenen – gesloten.

Op 10/07/1813 ontvangt de gemeente een brief waarbij toelating wordt verleend **"Le Cheval Volant"** weer uit te baten:

… le magistrat vient de me répondre que la cabaret "Le Cheval Volant" appartenant actuellement à un autre propriétaire et n'étant plus habité par Sr Kesteloot, il nous reste aucune motive pour maintenir la clôture. Je vous recommande toutefois de bien surveiller afin qu'il ne devienne point comme autrefois un repaire de déserteurs et conscrits fuyards.

Het estaminet was er eigenlijk ook van verdacht geweest, dienstweigeraars op te vangen.

2.2 “Laissez-Passer”

Al even belangrijk voor de controle op de onderdanen was de invoering van een “Laissez-passer”. Men mocht zich niet zo maar van de ene naar de andere plaats begeven zonder toelating. Als deze toelating verleend werd, was het onder de vorm van een geleibrief, een zogenaamde “Laissez-passer”. Eén van de voor de hand liggende redenen was natuurlijk het opsporen van dienstweigeraars en deserteurs. We vonden een tweetal merkwaardige geleibrieven terug die we hierbij afbeelden.

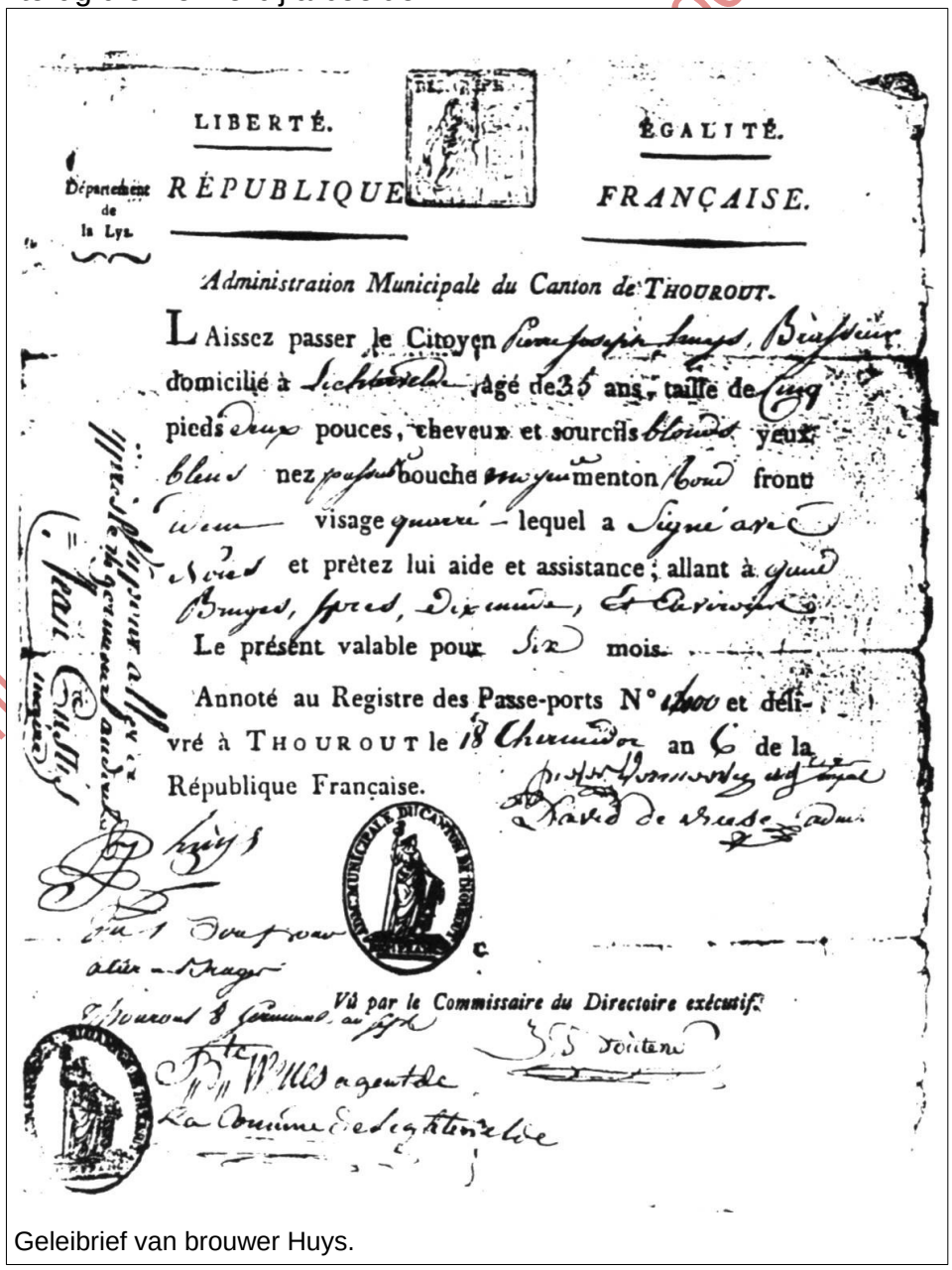
LIBERTÉ. ÉGALITÉ.

Département de la Lys. RÉPUBLIQUE FRANÇAISE.

Administration Municipale du Canton de THOUROUT.

LAissez passer le Citoyen ... domicilié à ... âgé de 35 ans, taille de cinq pieds deux pouces, cheveux et sourcils blonds yeux bleus nez ... bouche ... menton rond front ... visage ... – lequel a signé avec ... et prêtez lui aide et assistance; allant à ... Bruges, Ypres, Dixmude, et Furnes.

Le présent valable pour six mois.

Annoté au Registre des Passe-ports N° 1000 et délivré à THOUROUT le 18 Thermidor an 6 de la République Française.

Vû par le Commissaire du Directoire exécutif.

Geleibrief van brouwer Huys.

a. De eerste is van **Pierre Joseph Huys,** Brasseur (brouwer) en werd uitgereikt in Torhout op de 6 Thermidor van het jaar VI (25/07/1798).

Hij krijgt gedurende 6 maand de toelating om zich naar Brugge, Ieper, Diksmuide en omgeving te begeven. Een gedetailleerde persoonsbeschrijving (pasfoto's moesten nog uitgevonden worden) die uitsluitsel moet geven omtrent de identiteit van de drager, wordt op het document vermeld.

DÉPARTEMENT

SOUS-PRÉFECTURE

COMMUNE

LOI DU 28 VENDÉMIAIRE AN VI.

Valable pour un an.

PASSE-PORT.

SIGNALEMENT.

Signature du Porteur.

Police Générale de L'EMPIRE

Au Nom de Napoleon Ier

Empereur des Français.

Nous

Geleibrief van Felix Surmont. Wie dergelijke indrukwekkende papieren op zak had, moest wel zeer geloofwaardig overkomen.

b. De tweede geleibrief is een nog indrukwekkender document (afmetingen 33 x 22 cm) en draagt de titel "PASSEPORT".

Het werd op 26/01/1807 uitgereikt aan brouwer **Félix Surmont**. Deze was de broer van burgemeester Michel Surmont en uitbater van brouwerij “Den Hert” (tot in 1816). Zijn geleibrief is één jaar geldig en brouwer Surmont kan zich ermee naar Brugge, Kortrijk, Gent en Rijsel (en omgeving) verplaatsen.

De vergelijking tussen beide geleibrieven geeft een goed beeld hoe de staatsadministratie veranderd was op de korte tijdspanne van nog geen 10 jaar (1798-1807). In 1798 was onze streek nog maar 3 jaar bij Frankrijk geannexeerd en had de republikeinse administratie nog maar amper de tijd gehad zich te organiseren. De datum wordt nog uitgedrukt volgens de republikeinse kalender, het decimale stelsel had nog geen ingang gevonden en de gestalte van de betrokkene wordt in voet en duim uitgedrukt. In 1807 was het keizerrijk reeds uitgeroepen, en had de Franse administratie reeds een degelijke structuur opgebouwd. Zo zien we dat Lichtervelde ressorteerde onder de "Sous-préfecture de Bruges". Het paspoort wordt uitgegeven door de "Police Générale de l'Empire" en de drager ervan dient zich in iedere stad waar een politiecommissariaat gevestigd is, aan te melden. Ook wordt de republikeinse kalender niet meer gevolgd (het paspoort is uitgegeven op 26/01/1807), en wordt als element van een zeer gedetailleerde persoonsbeschrijving de gestalte van de betrokkene opgegeven in meter en centimeter. Als "signe particulier" wordt bovendien nog vermeld dat Felix Surmont mankte.

3 Vreedzame Reyzers worden "Société Rhétorique"

Alhoewel de Franse periode geen voorbeeld was van onderwijs - het analfabetisme nam toe - werd in Lichtervelde toch aan cultuur gedaan. Met de komst van Napoleon verbeterde de situatie en er werden nogal wat feesten ingericht. Het oprichten van de vele muziekverenigingen overal in Vlaanderen in deze periode is er een gevolg van. Ook te Lichtervelde werd in 1806 de maatschappij Sint-Cecilia ofte "Société Philharmonique" opgericht. Maar in Lichtervelde werd in deze periode naast muziek ook toneel gespeeld.

"De Vreedzame Reyzers" waren al bekend van voor de Franse periode en zo goed als zeker zetten zij gedurende de Franse overheersing hun vertoningen verder. In de correspondentie uit die periode wordt de naam "Vreedsaeme Reyzers" als dusdanig niet meer vermeld, maar wordt veelvuldig gewag gemaakt van "*une société sous le nom de rhétorique",* of van een **"***société d'amateurs dramatiques"***.**

Alhoewel de Franse overheid reeds in 1796 de rederijkerskamers afschafte, werden hun toneelactiviteiten toch gedoogd, zoals blijkt uit de in 1881 verschenen studie "Théâtre Villageois en Flandre". We citeren:

*… **Les Vreedzame Reyzers** (Voyageurs paisibles) donnent des représentations scéniques en 1775. Ils jouent à un concours à Poperinghe en 1782 la tragédie **Cleopatra,** à un autre ouvert à Courtrai en 1783 pour la tragédie la comédie et l'opéra, **le Mahomet** de Voltaire et à un concours organisé à Thielt en 1787 **la Zaïre** du même auteur, suivi d'un divertissement. Ils envoient en 1810 sur le sujet imposé au concours poétique de Roulers: **de Verwoesting van Troje**, une pièce de leur façon.*

Enfin deux concours sont organisés par eux à Lichtervelde, même le premier en 1805; où Furnes se rend, le deuxième en 1808. Un de ses membres participe en 1806 au concours poétique de Wacken. Un autre nommé Colpaert y coopère également…

De auteur ziet dus de Franse periode geenszins als een hiaat in het bestaan van de Vreedzame Reyzers. Hij vermeldt immers diverse toneelstukken en competities gedurende de Franse periode (1805, 1806 en 1808 en 1810) op hun naam.

Het doen en laten van de toneelmaatschappij werd echter nauwlettend door de Franse administratie in het oog gehouden en in de correspondentie tussen de gemeente en de pre-

Heemkundige kring Karel Van de Poele

fectuur in Brugge wordt telkens melding gemaakt van de gespeelde toneelstukken. Zo vermeldt burgemeester Jean Custis in een brief van 19/01/1807 aan zijn oversten te Brugge het volgende:

… Je vous informe que plusieurs personnes honnêtes de cette commune associés sous la dénomination de la rhétorique sont intentionnés moins pour l'interêt que pour le désir de développer leur science de donner quelques représentations théatrales; dont la première présentation a pour titre ***Cora ou les Peruviens,*** *tragedie.*

Le droit sur l'entrée sera exactement perçu pour la commission de bienfaisance et le produit vous sera connu chaque quinzaine. D'ailleurs Monsieur le Préfet, la police sera maintenue le plus régulierement.

De opbrengst van de voorstelling "Cora" ging naar de Commissie van weldadigheid (het toenmalig equivalent van onze OCMW).

Ook op 16/12/1808 schrijft hij naar Brugge:

… Je vous informe qu'une societé en cette commune connue sous le nom de rhétorique sont intentionnés de représenter sur un théâtre en cette commune et en idiome flamand, ***Edouard trois****, tragédie, en se conformant aux lois sur les spectacles…*

En op 23/12/1808 antwoordt men hem dat de toneelopvoering niet langer mag duren dan nodig:

… Vous voudrez bien veiller à ce que la représentation ne se prolonge point au delà de l'heure de la retraite fixée par le règlement de police de votre commune en faire toutes les dispositions necessaires pour que l'ordre soit régulièrement maintenu…

Ook het jaar daarop werd toneel gespeeld te Lichtervelde. Op 06/06/1809 doet de gemeente opnieuw aangifte van een opvoering, ditmaal met de vermelding dat de "*societé d'amateurs dramatiques*" het toneelstuk **"Theverine"** tragedie in vijf bedrijven, "*tiré du Persan*" in het Vlaams zal opvoeren.

In 1811 ontstaat herrie tussen de Lichterveldse burgemeester en de prefect te Brugge over een toneelopvoering. De burgemeester verbiedt ***"Les quatre fins du monde"***, de prefect geeft toelating.

Op 27/04/1811 schrijft de prefectuur een brief naar de burgemeester waarbij deze de motieven vraagt aan de maire waarom hij een toneelstuk eerst toeliet, en dan opnieuw verbood:

… Je viens de recevoir Monsieur une réclamation par la quelle on m'expose que plusieurs habitans de votre commune etant venus vous trouver il y a six semaines ou deux mois, pour vous demander l'autorisation de jouer à Lichtervelde pendant la bonne saison une tragédie intituleé "Les quatre fins du monde", vous avez accordé cette autorization que de suit on s'est mis en devoir de louer des habits et de faire arranger un emplacement pour y établir un petit théatre, mais que ces préparatif terminés vous avez envoyé signifier par votre garde champêtre que vous retiriez l'autorisation que vous aviez donneé et qu'l serait défendu de jouer la pièce. Je désire que vous me rendez compte de suit Monsieur de ce qui s'est passé et des motifs que vous ont

Heemkundige kring Karel Van de Poele

déterminé a retirer l'autorisation dont il s'agit après avoir laissé les réclamants se constituer des frais sur l'assurance qu'ils avaient de pouvoir jouer la pièce de théatre dont il est question. (get. Le Prefet de la Lys Baron de L'Empire Antonio.)

De vereniging was al druk aan het repeteren, had kostuums ingehuurd en kreeg opeens verbod na eerder toelating te hebben ontvangen. Uit dit schrijven van de prefectuur kunnen we opmaken dat de acteurs zich naar de prefectuur in Brugge richtten.

In een schrijven van 01/06/1811 geeft de prefect dan toch de toelating om het toneelstuk op te voeren:

… Monsieur le Préfet me charge par la lettre de hier Monsieur de vous inviter d'accorder aux individus qui se proposent de jouer une tragédie nommée "les quatre fins de l'homme" dans votre commune la permission de jouer cette pièce les dimanches et jours de fêtes conservés vu que dans la surdite pièce il n'y a rien qui puisse altérer les bonnes moeurs… Je joins la liste des personnes qui joueront ainsi que la brochure de la pièce…

Van de spelerslijst en de brochure vonden we helaas geen spoor. Het ware nochtans interessant geweest de namen van de acteurs te kennen.

Opvallend is dat het gezelschap nogal zwaar op de hand liggende toneelstukken opvoerde.

Na de Franse periode zijn de “Vreedzame Reyzers” als toneelgezelschap verder blijven leven. Gedurende de Hollandse periode en ook later, in het Lichterveldse culturele leven, duikt de naam geregeld op.

4 “Wiens brood men eet, diens woord men spreekt”, of hoe een in eer hersteld pastoor er toe kwam de pokkenvaccinatie aan te prijzen.

Als reactie tegen de misbruiken van kerk en clerus in de achttiende eeuw was de Franse revolutie sterk antiklerikaal. Priestervervolgingen, afschaffing van openbare processies, verbod op klokkengelui, sluiting van de kloosters en naasting van hun goederen, kerkplunderingen e.d.m. die in Frankrijk schering en inslag geworden waren, begonnen ook in ons land plaats te vinden. Ook de nieuwe kalender met een tiendaagse indeling, die alle kerkelijke feesten en zgn. "mesdaeghen" afschafte en nieuwe burgerlijke feestdagen voorzag, werd opgelegd.

Het Franse bestuur zag echter tijdig in dat zij op die manier de gunst van de meerderheid van de bevolking die aan de traditionele waarden gehecht bleef, aan het verliezen was, en krabbelde daarom achteruit.

Van de getroffen maatregelen werden er heel wat weer afgeschaft, en de kerk werd grotendeels in ere hersteld. In functie van het Concordaat van 1801[4] dat Napoleon met de

[4] Het in 1801 bereikte akkoord tussen Napoleon en Pius VII werd nadien in zijn toepassing (de zgn. "77 organieke artikelen" ook bekend als de wet van 18 Germinal) door de bemoeizieke Napoleon met de voeten getreden. Bevreesd als hij was voor de macht van Napoleon, veroordeelde Pius VII deze wet niet. In onze streken kwam één bisschop, Cornelius Stevens, in opstand tegen de "organieke artikelen". Hieruit ontstond in Vlaanderen het Stevenisme (met een belangrijke kern in Gits) dat zich pas vanaf 1955 geleidelijk met Rome zou verzoenen (T.A. VAN BIERVLIET Het Stevenisme in Vlaanderen, Davidsfonds, Leuven 1966) - Nvdr.

Heemkundige Kring Karel Van de Poele

toenmalige paus Pius VII afsloot, kregen bisschoppen en pastoors zelfs een (behoorlijk) salaris. De kerkelijke overheid voelde zich dan ook verplicht sommige maatregelen van het Franse bestuur van op de kansel aan te prijzen.

In een schrijven van 06/06/1808 vanuit Brugge aan pastoor D'hooghe wordt zelfs diens medewerking gevraagd om de gelovigen te overtuigen hun kinderen te laten inenten tegen de kinderpokken *(la petite vérole)*. Er wordt op de pastoor gerekend om vanop de preekstoel de bevolking aan te zetten hun kinderen te laten vaccineren[5]:

… nous comptons sur un redoublement d' efforts de votre part pour détruire l'esprit d'opposition qui existerait encore parmi les familles peu éclairées sur le préservatif assuré de la nouvelle méthode. Nous vous prions de faire usage de toute votre influence et d'exhorter à l'avance tous vos paroissiens qui se trouvent dans cet endroit…

In de brief spreekt men van "families met een weinig verlichte geest".

De vaccinatie was in Lichtervelde alvast gedurende de vorige jaren geen succes geweest zoals blijkt uit een brief van de 08/06/1807 van dokter Van Biesbrouck:

… Mijnheer de Meyer der commune van Lichtervelde zijt zoo goed van mij te laten weeten ofter dit jaer op uwe commune eenige kinderen zullen te vaccineren zijn op dat ik geen inutile voyage en zoude doen zoo als ik het verleden jaer gedaan hebbe…

Maar niettegenstaande de versoepeling van de antiklerikale maatregelen blijft de overheid een waakzaam oog houden op alle uitingen van kerkelijk leven.

De vaccinatie (Franse gravure uit 1827).

Zo schrijft de prefectuur van Brugge op 14/11/1809 een brief naar de gemeente om bepaalde sociëteiten zoals de zgn. "**Congregaties van de Onze Lieve Vrouw cultus"** in de gaten te houden. De prefectuur vraagt of er ook in Lichtervelde dergelijke obscure congregaties aanwezig zijn.

Heemkundige kring K

---

5 Algemene vaccinatie was geen uitvinding van de Fransen; zij maakte reeds in 1768 het voorwerp uit van een verordening van de Oostenrijkse keizerin Maria Theresia. In die periode werd echter nog met menselijke smetstof gewerkt zodat de behandeling niet helemaal ongevaarlijk was. Volgens sommige bronnen stierven toch nog altijd 2 % van de behandelde personen aan of tijdens de behandeling. De onwilligheid van de bevolking t.o.v. van pokkeninenting is dus goed te begrijpen. Pas in 1796 werd door de Brit E. Jenner de methode van koepokinenting uitgevonden, waarbij (met minder risico) smetstof uit koepokpuisten bij de mens werd ingeënt. Deze methode vond een wijde verspreiding tijdens de Franse periode. Het feit dat dokter Van Biesbrouck in zijn brief spreekt van "vaccinatie" (vacca is Latijns voor koe) schijnt erop te wijzen dat hij koepokinenting toepaste (Jan VAN DEN BROUCK Promenade in de Pruikentijd, Standaard Uitgeverij, Antwerpen, 1995). - Nvdr

… Une société dite congrégation du culte de la vierge. Les membres se réunissent et après quelques pratiques de dévotion ils s'entretiennent d'objets tout à fait étrangers à la religion. Ils cherchent à étendre leurs effilations dans d'autres villes… Ces associations sont contraires au bon ordre et à l'esprit de la religion…

De congregaties van die tijd werden als een soort sekte aanzien en bijgevolg als verdacht en staatsgevaarlijk gekwalificeerd (de tijden zijn weinig veranderd in de menselijke geest). Van het resultaat van dit onderzoek is in Lichtervelde voorlopig niets teruggevonden.

5 Lichterveldse Napoleonsoldaten kloppen jaren

Na de machtsovername door de Nederlanders op het einde van 1814 werd de dienstplicht niet afgeschaft. Reeds op 20/04/1815 werd een militieregister opgemaakt en getiteld: **"Etat de tous les susceptibles de concourir à la formation de la milice nationale 1815-1816"**

Alle jonge mannen geboren vanaf 1794 kwamen weer in aanmerking voor de nationale militie, dit keer in het Nederlands leger. Velen onder hen hadden echter reeds in de legers van Napoleon gediend. Geen wonder dus dat de betrokkenen ertegen opzagen en dat ze kwamen aandraven met een (soms indrukwekkende) staat van dienst die geen ander doel had dan hun vrijstelling te bepleiten.

Een lijst van dergelijke opgeroepenen geeft een duidelijk idee van het aantal dienstjaren dat sommige Lichterveldse Napoleonsoldaten klopten. We geven enkele merkwaardig lange termijnen op:

- **Sijoen Vital** °Lichtervelde 12/02/1780
  - zoon van Jean en Dorothée De Keerschieter
  - 13 jaar dienst
- **Kesteloot Eugène** °Lichtervelde 20/12/1784
  - zoon van Jean Baptiste en Cecile x
  - 12 jaar dienst
- **Vyaene Yvon** °Lichtervelde 20/05/1781
  - zoon van Jean Baptiste en Marie-Jeanne Baert
  - 10 jaar dienst
- **Kesteloot Pierre** °Lichtervelde 24/02/1782
  - zoon van François en Marie-Jeanne Allemeersch
  - 10 jaar dienst
- **Vangheluwe Augustin** °Lichtervelde 22/02/1784
  - zoon van Jean en Victorie Huyghe
  - 9 jaar dienst
- **Vandenbussche Jean** °Lichtervelde 26 04 1785
  - zoon van Pierre en Marie-Jeanne Mortaigne
  - 8 1/2 jaar dienst

Heemkundige kring Karel Van de Poele

- **Van Bossele Henri** °Lichtervelde 10/02/1786
  - zoon van Pierre en Anne Constance Deprez
  - 7 1/2 jaar dienst
- **Callewaert Charles** °Lichtervelde 23/03/1784
  - zoon van Martin en Marie-Jeanne Vangheluwe
  - 7 jaar dienst
- **Verhille François** °Lichtervelde 30/08/1788
  - zoon van Joseph en Marie-Thérèse Kesteloot
  - 7 jaar dienst
- **Vanlersberghe Charles** °Lichtervelde 30/08/1789
  - zoon van Martin en Angelique Cools
  - 7 jaar dienst
- **Deschrijvere Jean-Baptiste** °Lichtervelde 20/01/1789
  - zoon van Egide en Marie-Thérèse De Jonghe
  - 6 jaar dienst

Van de Poele

ROYAUME DE FRANCE.

Congé de réforme.

Nous soussignés Membres du Conseil d'administration du 6e Bataillon principal du train d'artillerie, Certifions avoir donné, d'après l'autorisation du Ministre de la Guerre, Congé de réforme à Hoornaert amant, soldat de la 2e compagnie du 3e Bataillon, natif de Lyckterveldt Département de la Lys, âgé de 24 ans, taille d'un mètre 33 millim. cheveux et sourcils châtains, yeux gris, front rond, nez camard, bouche moyenne, menton large, visage plein, compris au registre-matricule du Corps sous le N° 2046. lequel a été jugé hors d'état de continuer le service militaire, par les Officiers de santé dont le certificat est transcrit au dos du présent.

Fait à Strasbourg le vingt aout mil huit cent quatorze.

Les Membres du Conseil d'administration.

Vu par nous, Inspecteur aux revues.

Détail des Services.

Campagnes et Blessures.

Approuvé par nous, Inspecteur - Général.

Amant Hoornaert werd om gezondheidsredenen uit het leger ontslagen.

Van **Amant Hoornaert** met 6 jaar dienst vonden wij de “Congé de réforme” terug, hierbij afgebeeld. Uit zijn staat van dienst kunnen we een deel van zijn wedervaren samenstellen:

- Hij trad in dienst op 17/04/1808 bij het 3de bataljon van de "Train d'Artillerie"[6]. Op 10/11/1813 wordt hij overgeplaatst naar het 6de bataljon waar hij in dienst blijft tot 11/05/1814.
- Met “la grande armée” heeft hij de campagne van 1809 meegemaakt, evenals deze van 1813 in Pruisen en deze van 1814 in Frankrijk. Zijn “congé de réforme” kreeg hij in Straatsburg op 20/08/1814.

Wij vonden ook nog twee overlijdensakten van Lichterveldenaars die het leven lieten in dienst bij de legers van Napoleon:

1. **Pierre Holez.** Een "Todtenschein" vanuit Wenen op datum van 28/12/1818 vermeldt dat Pierre Holez er in het ziekenhuis overleden is op 21/12/1813. Volgens de akte diende hij in het 112de regiment. Hij was 21 jaar en katholiek. De akte vermeldt: *"… dass der besagte Mann in obigen Spital unter obigen Dato verstorben und nach christkatholischen Gebrauche zur Erde bestattet worden seie, bestattige mit* meiner Unterschrift und Insigil…"

2. **Arziluus (?) Verhardt** in dienst van het 2de bataljon, soldaat, oud 26 jaar. Geboren in Lichtervelde en overleden in Berlijn op 29/03/1814. Deze summiere gegevens vonden we terug in een “**Extract uit den nominativen van enige militaren in de voormaligen franschen dienst die in de provincie West-Vlaanderen geboren, gedurende veldtochten van 1812-15 in onderscheiden Pruisische hospitalen zijn overleden”**, opgemaakt op 16/07/1823 (negen jaar na zijn overlijden).

∞∞∞∞∞∞∞∞∞

Heemkundige kring Karel Van de Poele

[6] Tot in 1800 werden de gespannen die het geschut en de munitiewagens trokken, samen met de nodige "boevers", geleverd door privé-ondernemingen. Dit had als nadeel dat de voerlieden, bevreesd hun paarden te verliezen of uit angst voor hun eigen huid, de kanonnen en munitiewagens veel te ver van de geschutsstellingen afhaakten. De kanonniers waren dan verplicht zelf hun stuk naar zijn plaats te slepen hetgeen een zware karwei was. Een achtponder kanon woog immers 1.650 kg. Om een einde te maken aan deze moeilijkheden besloot Napoleon in januari 1800 een vervoerkorps op te richten waarvan de eenheden "Bataillon du Train d' artillerie" genoemd werden.

Om dit artikel niet abrupt te moeten eindigen met het opvoeren van de plaatselijke versie van de onbekende soldaat, neem ik graag mijn toevlucht tot een groot historicus.

Alexis de Toqueville, Frans magistraat, is bekend om zijn lijvige analyse van de revolutie en de nieuwe staatsvorm in Amerika. Zijn "De la démocratie en Amérique" (1835) is nog steeds een overbiddelijke bestseller. Ook in zijn eigen land bekeek hij de revolutie van dichterbij. Zijn boek “L'ancien régime et la révolution” begint met volgende vraag en vaststelling:

“Heeft Frankrijk een weldoende of een slechte invloed gehad op het lot van de hedendaagse mensen ? De toekomst zal het uitwijzen. Maar niemand kan eraan twijfelen dat deze invloed er geweest is en dat hij nog steeds belangrijk is.”

We schreven toen 1856. Vandaag, 140 jaar later, kan de vraag nog even terecht worden gesteld, en blijft de vaststelling nog even waar.

Daarom gebruik ik graag de zinnen waarmee de Toqueville zijn merkwaardig boek begon, om mijn bescheiden werkstuk af te sluiten.

Heemkundige kring Karel Van de Poele

6 Bibliografie

6.1 Publicaties

De lelys, E. Onze voorouders in de legers van Napoleon, VVF Brabant 1982.

Gérard, Jo Napoléon, Empereur des Belges, Brussel: Collet, 1985, 374 p.

Haeghebaert, Luc 200 jaar Brouwersleven in Lichtervelde, Lichtervelde: Heemkundige Kring Karel Van de poele, 1986.

NN De erfenis van de Franse revolutie 1794-1814, Brussel: ASLK, 1989.

Elseviers wereldgeschiedenis deel 2, Elsevier 1972.

Van Biervliet, T.A. Het Stevenisme in Vlaanderen, Leuven: Davidsfonds, 1966

Van Den Brouck, Jan Promenade in de Pruikentijd, Antwerpen: Standaard Uitgeverij, 1995, 311 p.

Vanderstraeten Le Théâtre villageois en Flandre, Brussel 1881.

Van de voorde, Hugo e.a. Bastille, Boerenkrijg en Tricolore, Leuven: Davidsfonds, 1989, 286 p.

6.2 Archieven

Gemeentearchief Lichtervelde:

Procès verbal de démarcation de la commune et division en sections de Lichtervelde Pluviose de l'an XIII.

Proces-verbaal der verdeeling van het grondgebied der gemeente Lichtervelde in secties 1824.

Rijksarchief Brugge:

Gemeentearchief Lichtervelde depot 1942 (61)

Briefwisseling l'an 9 tot 1814, dossiers 281-284.

Financies, persoonlijkeen grondbelasting jaar 7 en 9, dossiers 320 321.

Gemeentearchief Lichtervelde depot 1959 (62)

Militie 1817-1832, dossier 33

Heemkundige kring Karel Van de Poele